



Programplan

Gjelder fra 2018

Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger - SAMKUL

© Norges forskningsråd 2018
Norges forskningsråd
Besøksadresse: Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker
Telefon: +47 22 03 70 00
Telefaks: +47 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no/

Publikasjonen kan bestilles via internett: www.forskningsradet.no/publikasjoner

Grafisk design omslag: Design et cetera

Oslo, januar 2018
ISBN 978-82-12-03801-1 (pdf)

Innhold

1. Sammendrag	4
2. Bakgrunn og utfordringer	5
2.1 Forskning for å møte samfunnsutfordringer	5
2.2 Programmets bidrag til forskningspolitiske mål	5
2.3 Lite humaniora og kulturforskning i Forskningsrådet	6
2.4 SAMKUL 2011-2017	7
3. Mål for programmet	8
3.1. Hovedmål	8
3.2. Delmål	8
4. Tematiske og faglige prioriteringer	9
4.1 SAMKUL-perspektivet	9
4.2 Sentrale utfordringer – prioriterte forskningsområder	9
4.2.1 Menneske og natur	10
4.2.2 Teknologi og materielle omgivelser	11
4.2.3 Kunnskap, velferd og mangfold	12
5. Strukturelle prioriteringer	13
5.1. Grunnleggende forskning – og samfunnsrelevans	13
5.2. Kommunikasjon, formidling og møteplasser	13
5.2.1 Spredning av SAMKUL-forskningen	14
5.3. Støtteformer – i hovedsak forskerprosjekter	15
5.4. Kjønnsbalanse, etikk	15
5.5. Internasjonalisering	15
6. Samarbeid med andre programmer	17
7. Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekt	18
7.1. Forholdet mellom mål og resultater	18
7.2. Annen rapportering og evaluering	20
8. Ressurser og budsjett	21
9. Styring og organisering	23

1. Sammendrag

Forskningsprogrammet *Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger* – SAMKUL – skal supplere og utfordre eksisterende kunnskapsregimer og bidra med nye perspektiver og ny kunnskap på særlig samfunnsrelevante områder.

Samfunnsutviklingen preges av globale endringsprosesser, for eksempel når det gjelder teknologi, demografi, kultur og miljø. For å gjøre samfunnet bedre i stand til å møte de store samfunnsutfordringene og mulighetene som følger av endringene, er det behov for et *utvidet* kunnskapsgrunnlag: En bred forståelse av de *kulturelle forutsetningene* for samfunnsutviklingen vil gi ny innsikt og supplere de økonomiske, teknologiske og naturvitenskapelige kunnskapsbasene som i dag regnes som gyldige grunnlag for samfunnsmessige veivalg. En viktig forskningspolitisk oppgave for programmet er følgelig å bidra til at særlig humanistisk forskning blir bedre integrert i utfordringsdrevet forskning.

SAMKUL vil i perioden finansiere forskning som studerer historiske, normative, språklige og kommunikative, religiøse og estetiske dimensjoner ved dagens samfunn og samfunnsutvikling, på områder knyttet til menneske og natur, teknologi og materielle omgivelser, og kunnskap, velferd og mangfold. Dette er områder der spesielt humanistiske forskere kan utvide vår forståelse av samfunnsutviklingen og -utfordringene, og dermed grunnlaget for å handle i verden. Programmet vil således bidra til at perspektiver og innsikter fra forskning om kulturelle fenomener i større grad gjør seg gjeldende på nasjonalt prioriterte forskningsområder, i tråd med Regjeringens humanioramelding fra våren 2017.

Det er ofte behov for at de komplekse samfunnsutfordringene må studeres i tverr- og flerfaglige samarbeid mellom humanister, samfunnsvitere og forskere fra andre fagområder. Det er også et mål å styrke kommunikasjon og formidling på tvers av faggrensener og sektorer.

SAMKUL-programmet er et løpende program og har ingen definert programperiode. Denne programplanen er den tredje siden programmet startet høsten 2011, og gjelder for perioden 2018-2021. Denne programplanen er en mindre revisjon av programplanen for perioden 2016-2020, og viderefører i all hovedsak programmets mål og tematiske prioriteringer. Det er imidlertid gjort vesentlige endringer i kapittel 7, Forventede resultater, i tillegg til i kapitlene 2 og 5, Bakgrunn og Strukturelle prioriteringer.

2. Bakgrunn og utfordringer

2.1 Forskning for å møte samfunnsutfordringer

Samfunnsutviklingen preges av omfattende og globale endringsprosesser. For å gjøre samfunnet i stand til bedre å møte de store utfordringene og mulighetene som følger av disse, er det behov for en egen satsing som skal bidra til et *utvidet* kunnskapsgrunnlag, om de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen. Slik kunnskap gir redskaper til å handle på viktige samfunnsområder.

Ulike fag- og kunnskapsregimer stiller ulike typer spørsmål til, og gir ulike svar på, store samfunnsutfordringer på områder som natur, miljø og klima, mat, energi, nye teknologier, migrasjon, terror, krig og konflikt, sosial ulikhet, demokratiutvikling, likestilling og mangfold, velferd og helse. Humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning utfyller andre fagområders kunnskap og praksis, blant annet gjennom særegne bidrag til samfunnets og menneskenes selvforståelse. Et utgangspunkt for SAMKUL er at det særlig innenfor humaniora er et *utnyttet* potensial for kunnskap og forskning om kultur som kan utvide forståelsen av samfunn og samfunnsutvikling, og slik gjøre oss bedre rustet til å håndtere dagens og morgendagens utfordringer på viktige samfunnsområder. Analyser av komplekse samfunnsutfordringer må samtidig møtes med tverr- og flerfaglig forskningssamarbeid – der tematikken tilsier at dette er fruktbart for å danne ny kunnskap. Ambisjonen til SAMKUL er således å frambringe kunnskap som kan supplere og utfordre eksisterende kunnskapsregimer, og bidra med nye perspektiver og innsikter. Samtidig er kunnskap, som utvikles i interaksjon med kulturelle, sosiale, materielle, politiske og økonomiske forhold, selv en sentral drivkraft i og forutsetning for samfunnsutviklingen.

Det er avgjørende at den kunnskapen om sentrale samfunnsutfordringer som SAMKUL frambringer er relevant og anvendbar også utenfor forskningen selv – for politikutvikling og forvaltning, nærings- og arbeidsliv, for interesseorganisasjoner og sivilsamfunn, skole og utdanning, media, forskningspolitikk og allmennheten. Kunnskap om samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger gjelder ikke kun én samfunnssektor eller ett politikkområde, og kan derfor være like aktuelt for Arbeids- og sosialdepartementets brede sektoransvar som for Kultur-, Justis- eller Helse- og omsorgsdepartementet – og sivilsamfunn og dagligliv.

2.2 Programmets bidrag til forskningspolitiske mål

Programmet vil kunne bidra til å nå flere av Forskningsrådets mål slik som disse framkommer i hovedstrategien fra 2015, [Forskning for innovasjon og bærekraft](#). Det er særlig til mål 1 og 2 hvor SAMKUL vil levere viktige bidrag:

- Styrke satsingen på grensesprengende forskning og nyskaping
- Styrke forskning som bidrar til bærekraftige løsninger i samfunn og næringsliv

Det er også verdt å legge merke til at strategien omtaler sentrale SAMKUL-tematikker, og den sier også at "En bred forståelse av de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen er nødvendig."

Regjeringens langtidsplan og humanioramelding

Høy kvalitet og samfunnsrelevant forskning er også sentrale mål i Regjeringens forskningsmelding og gjeldende Langtidsplan for forskning og høyere utdanning.

[Regjeringens humanioramelding](#) våren 2017 understreker viktigheten av å trekke humaniora med i forskning på sentrale samfunnsområder med store utfordringer, og nevner særskilt de

tre områdene integrering, migrasjon og konflikter; de store teknologiskiftene; og klima, miljø og bærekraft. Miljøene må melde seg sterkere på i slik forskning, samtidig som meldingen understreker at Forskningsrådets programmer, i mye større grad enn hittil, reelt må åpnes for humanistiske forskningsperspektiver og -spørsmål. Meldingen trekker fram SAMKUL som et virkemiddel som har forsøkt å mobilisere humanioramiljøer til utfordringsdrevet forskning.

SAMKUL vil kunne bidra i oppfølgingen av humaniorameldingen, både mht. å mobilisere humanister og andre kulturforskningstilgjøringer til utfordringsdrevet forskning innen- og utenfor programmet selv, og i ulike typer samarbeid i Forskningsrådet når det gjelder utlysninger av midler og planer for nye satsinger.

Langtidsplanen for forskning skal revideres i 2018, og humaniora vil der få en tydeligere plass og rolle, i følge humaniorameldingen. I gjeldende langtidsplan er fagområdet spesielt og kulturperspektiver generelt nærmest fraværende. I andre lands sammenliknbare dokumenter er humaniora og kulturforskningstematikker mye mer framtrædende. I sitt innspill til revisjonen av Langtidsplanen foreslår Forskningsrådet et nytt tematisk satsingsområde, Kulturelle og globale endringsprosesser.

Generelt vil kontakt med departementer, forskningsmiljøer og andre interessenter kunne gi viktige innspill til prioriteringer underveis¹.

2.3 Lite humaniora og kulturforskning i Forskningsrådet

SAMKUL ble lansert i Forskningsrådets hovedstrategi 2009-12, begrunnet i behovet for å utfylle de mer instrumentelt orienterte innsatsområdene i norsk forskning med humanistisk og samfunnsvitenskapelig kunnskap. Også nyere porteføljestudier i Forskningsrådet viser et stort "underforbruk" av særlig humaniora i forskningen på nasjonalt prioriterte satsingsområder og i andre tematiske satsinger, på tross av lang tids oppmerksomhet mot dette.

I 2016 finansierte Forskningsrådet forskning merket som "kultur" med om lag 300 mill. kr, mot 160-170 mill. kr i årene rundt SAMKULs oppstart. Økningen er positiv, men fremdeles er beløpet lite sammenliknet med andre sentrale tematikker, og SAMKUL og FRIHUMSAM står for over en firedel av dette. En sak er at det er lite slik forskning innenfor deler av teknologiforskningen og i næringsrettet forskning, men også innenfor sentrale og store programmer på helse-, skole- og velferds-, arbeidslivs- og migrasjonsområdene finner man knapt forskning med kulturperspektiver. Med tanke på hvor viktig historiske og andre kulturelle dimensjoner er når det for eksempel gjelder skolens formål og innhold, universalismen og arbeidslinja i velferdsmodellen, og koblingene mellom sykdom, samfunn og kultur, er dette påfallende. Dette understreker behovet for både en målrettet satsning på forskning om de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen, og for at slike programmer reelt integrerer humaniora- og andre kulturperspektiver i sine planer, utlysninger og prosjektporteføljer. Det handler om å ta i bruk større deler av kunnskapstilfanget, og utvide kunnskapsgrunnlaget for samfunnsmessige veivalg. Totalt går vel 3 % av Forskningsrådets samlede bevilgninger til humaniora, mens tallet for samfunnsvitenskap er 14 %.

¹ SAMKUL har i en tid hatt ansvar for Forskningsrådets innsats på forskning om nasjonale minoriteter, og har samarbeidet med KMD om dette. Programmet ble høsten 2016 også tildelt ansvaret for Forskningsrådets oppfølging av Regjeringens handlingsplan mot antisemittisme. Med øremerkede midler fra KMD og KD ble 27 mill. kr våren 2017 fordelt til åtte stipendiatstillinger for forskning om gruppebaserte fordommer i skolen, i tillegg til 18 mill. kr. (fra KMD) til tre nye forskerprosjekter om nasjonale minoriteter.

Internasjonalt

Satsingen på forskning om samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger har internasjonale paralleller. I EUs rammeprogram Horisont 2020 skal humaniora og samfunnsvitenskap være gjennomgående i alle satsinger rettet mot samfunnsutfordringer, ikke bare de som i utgangspunktet ligger nærmest disse fagområdenes tradisjonelle forskningsfelt. Likevel har man i Horisont 2020 en samfunnsutfordring som særlig er rettet inn mot SSH-fagene, "Europe in a changing world – inclusive, innovative and reflective societies". På samme måte vil det på kulturområdet i Norge være behov for en tydelig programsatsing av en viss størrelse, samtidig som det er et forskningspolitisk mål å få til økt bruk av særlig humaniora i nasjonalt prioriterte forskningsområder og i Forskningsrådets tematiske satsinger. Også i Norden ser man en utvikling av humanvitenskapen i retning av større samarbeid med andre fagtradisjoner, blant annet som svar på utfordringer på viktige samfunnsområder. Slike internasjonale initiativer har det til felles med SAMKUL at de er vokst fram av en erkjennelse av at økt kunnskap om de kulturelle dimensjonene er nødvendig for å håndtere komplekse samfunnsutfordringer.

2.4 SAMKUL 2011-2017

SAMKUL er i likhet med flere andre brede satsinger definert som et løpende program og har ikke en fastsatt sluttdato. I programmets rullerende treårige handlingsplaner vises de konkrete tiltakene som programstyret og administrasjonen setter i gang for å realisere målene.

Innenfor programmets egne prioriterte områder har tre utlysninger av forskningsmidler blitt gjennomført siden 2011, og 270 mill. kr er blitt bevilget. Av 364 søknader er kun 35 prosjekter blitt innvilget. Snaut ti prosent innvilgelse tilsier at mange svært gode søknader ikke har fått midler. Det høye antallet søknader gir bud om at det er en meget stor interesse – og kapasitet – i miljøene for en aktuell og samfunnsrelevant forskning om kulturelle fenomener. I to utlysninger av midler til forskernetverk har 36 av 94 søknader blitt innvilget. Høsten 2014 åpnet programmet en satsing på kommunikasjon og formidling i SAMKUL-prosjektene regi, og pr. juni 2017 har 17 tiltak fått 7,5 mill. kr i ekstra midler.

Som et ledd i arbeidet om å stimulere til økt innslag av humaniora og kulturperspektiver i tematisk forskning generelt, har programmet pr. april 2017 bidratt med til sammen 23 mill. kr til andre programmers utlysninger innenfor klimaforskning, byforskning og velferds- og migrasjonsforskning. Også internasjonalt bidrar SAMKUL med midler til ulike tiltak og utlysninger for i større grad å inkludere kulturperspektiver i satsingene, og for å styrke mulighetene for at norske humanister og kulturforskere kan delta internasjonalt.

SAMKUL-prosjektene har et klart tyngdepunkt innenfor humaniora. Mange prosjekter er tverr- og flerfaglige og inkluderer særlig samfunnsvitenskap, men det er også deltakere fra medisin, naturvitenskap, teknologi, medisin og jus. Tematisk spenner prosjektporteføljen vidt, med visse tyngdepunkt rundt religion, mangfold, medier, rettigheter og etikk, samt klima, natur og helse. Porteføljen tilsier at det fortsatt vil være behov for en egen programsatsing på kulturområdet, som særlig utfordrer humanister til å utforske aktuelle samfunnsutfordringer. Forskningsprosjektene er i hovedsak lokalisert på universitetene, men også instituttsektoren har hatt et godt gjennomslag.²

² Forskningsrådets [prosjektbank](#) gir mer informasjon om de enkelte prosjektene og porteføljens fordeling på ulike parametere. Vidar Enebakk gir i *Fra beredskap til redskap. Et kritisk blikk på SAMKUL* (2015) en grundig framstilling av SAMKUL-programmets bakgrunn og forløpere. *Programstyrets midtveisrapport 2011 – august 2015* analyserer de fire første årene i større detalj. Publikasjonene kan lastes ned fra [SAMKULs hjemmesider](#).

3. Mål for programmet

3.1 Hovedmål

Programmets hovedmål er:

SAMKUL skal finansiere forskning om de kulturelle forutsetningene for dagens samfunn og samfunnsutvikling. Forskningen skal styrke og utvide kunnskapsgrunnlaget for å gjøre samfunnet bedre rustet til å møte store utfordringer.

3.2 Delmål

I tillegg har SAMKUL følgende delmål som grunnlag for programmets virksomhet:

Faglige delmål

1. SAMKUL skal finansiere og utvikle grunnleggende forskning av høy kvalitet innenfor programmets prioriterte områder.
2. SAMKUL skal styrke innslaget av forskning om kulturelle fenomener og primært humanistiske, i tillegg til samfunnsvitenskapelige, perspektiver i nasjonalt prioriterte innsatsområder for forskning.
3. SAMKUL skal bidra til at særlig humanistiske forskere tar i bruk sine perspektiver utenfor fagenes tradisjonelle gjenstandsområder.
4. SAMKUL skal bidra til å bygge opp et bredt kunnskapsgrunnlag for samfunnsmessige veivalg og for å håndtere sentrale samfunnsutfordringer.
5. SAMKUL skal bidra til å utvikle nye former for humanistisk orientert forskning.

Strukturelle delmål

6. SAMKUL skal gjennom utlysninger av midler søke en god dekning på alle programmets prioriterte forskningsområder.
7. SAMKUL skal styrke og støtte forskning som er internasjonalt orientert og som har utstrakt internasjonalt forskningssamarbeid.
8. SAMKUL skal bidra til at forskningen i størst mulig grad sirkuleres og tas i bruk, gjennom å styrke kommunikasjon og formidling mellom forskere fra ulike fagområder og mellom disse og brukere og interessenter utenfor forskningssystemet.

SAMKULs mål er ikke tidsbestemte, men er sentrale og gjennomgående for programmet i hele dets virketid.

4. Tematiske og faglige prioriteringer

4.1 SAMKUL-perspektivet

Kultur som forutsetning

SAMKUL-programmet skal bidra til forskning om viktige samfunnsutfordringer gjennom analyser av deres kulturelle forutsetninger. Kultur kan utforskes fra ulike utgangspunkt. SAMKULs utgangspunkt er at samfunnsutviklingen i stor grad preges av kulturelle forutsetninger, hvor kultur er forstått som *den horisonten ulike individer og grupper tenker, kommuniserer og agerer innenfor*. Dette omfatter menneskers språk, praksis- og uttrykksformer, normer, verdier, ideer og adferd og gir rammer og muligheter for hva som kan tenkes og hvordan man kan handle i verden. Kultur kan slik fungere som *forutsetning* for samfunn og samfunnsutvikling. Samtidig gjenskapes og endres kulturer gjennom den samfunnsutviklingen de er med på å legge premisser for.

SAMKULs overordnede forskningsperspektiv er at kultur analyseres som tankesett, kommunikasjonsmønstre og praksiser som fungerer som forutsetninger for samfunnsutviklingen. Kultur og samfunn skapes gjennom forskjellige praksiser – individuelle, sosiale og kroppslige – samtidig som disse praksisene formes gjennom prosesser av internalisering, eksternalisering og materialisering. Både de materielle og ikke-materielle delene av kulturen er viktige for studiet av forutsetninger for samfunnsutviklingen.

Analyser av kulturelle forutsetninger vil kunne vektlegge nåtid, så vel som fortid og framtid, noe som peker mot at man kan snakke om *flere* samfunnsutviklinger. I samfunn preget av raske og gjennomgripende endringer, vil mange kultur- og samfunnsforhold preges av treghet og kontinuitet. Samfunnsutviklingen er ikke en lineær, ensartet prosess som er lik overalt og som går i et jevnt tempo. Ikke minst kan ulike retninger, temporaliteter og utviklingsprosesser variere mellom sektorer og institusjonelle felt eller mellom kulturelle og geografiske kontekster. Også makt og interesser, institusjoner, økonomiske strukturer, kjønn og etnisitet, er sentrale elementer i, og bidrar til å forme, de kulturelle forutsetningene – og må trekkes inn i analysene av dem. Individer, grupper og kollektiver virker på og påvirkes av hvilke relasjoner, strukturer og omgivelser de befinner seg i.

4.2 Sentrale utfordringer – prioriterte forskningsområder

SAMKUL vil stimulere til forskning som gjør oss bedre i stand til å forklare og forstå de utfordringer individer og samfunn står overfor. Viktige samfunnsutfordringer handler blant annet om våre forhold til naturen, til teknologiens rolle og til utviklingen i kunnskaps- og velferdssamfunnet. Slike temaområder representerer forskningsfelt som grenser opp mot, eller er del av, de nasjonalt prioriterte forskningsområdene. En styrket SAMKUL-forskning, hvor særlig humanistiske forskere tar i bruk sine forskningsperspektiver utenfor fagenes tradisjonelle gjenstandsområder, kan bidra til at denne forskningen blir mer relevant for den generelle kunnskapsbasen og for samfunnsmessige, verdimeslige og politiske veivalg.

Tverrgående dimensjoner

Menneske og natur, Teknologi og materielle omgivelser og Kunnskap, velferd og mangfold er alle sentrale samfunnsområder, og som det er knyttet store utfordringer til. SAMKUL skal bidra til å forklare og forstå de kulturelle forutsetninger for samfunnsutviklingen gjennom å analysere dens historiske, språklige og kommunikative, religiøse, normative og estetiske dimensjoner.

Forholdet mellom programmets tre temaområder og de fem tverrgående dimensjonene kan illustreres slik:



De tre temaområdene er ikke gjensidig utelukkende, men kan og bør sees i sammenheng der dette gir mening for det som studeres. På samme måte kan alle dimensjonene være relevante i forskningen innenfor ethvert av de tre områdene. Det er helt sentralt at forskningen tar utgangspunkt i samfunnsutfordringer, og i kapittel 4.2.1-3 nedenfor følger en nærmere omtale av prioriterte forskningstemaer innenfor de tre områdene.

Kjønnsperspektiv og fler- og tverrfaglighet

Innenfor SAMKULs prioriterte temaområder vil det i mange tilfeller være fruktbart med fler- og tverrfaglig forskning, samt et mangfold av teoretiske og metodiske perspektiver. Samtidig er dette ikke nødvendigvis et krav til alle forskningsprosjekter: Tverrfaglighet kreves i den grad det er relevant for problemstillingen og det empiriske feltet som undersøkes og hvor det fremmer forskningens kvalitet. Programstyret vil videre peke på at det er relevant å trekke inn kjønnsperspektiver i studier innenfor alle de tre temaområdene.

4.2.1 Menneske og natur

Betingelsene for menneskelivet henger nært sammen med vårt forhold til natur, både landskapet og naturen rundt oss og vår egen natur. Forholdet vårt til natur er en historie om begrensninger og overskridelser, om hvordan endringer i natur – både de menneskeskapte og de som er utenfor vår kontroll – endrer betingelsene for hva det er å være menneske.

Vi står i dag overfor mange utfordringer knyttet til endringer i våre naturlige rammebetingelser. Det gjelder for eksempel risikoer forbundet med de globale og lokale konsekvensene av menneskeskapte klimaendringer, ikke bærekraftig utnyttelse av biologiske

og fysiske ressurser og redusert naturmangfold. Andre utfordringer er knyttet til befolkningsvekst, fattigdom og ressursfordeling, urbanisering og endringer i natur og landskap. De store fremskrittene i medisin reiser nye etiske, verdimessige, juridiske og politiske spørsmål, skaper nye perspektiver på menneskenaturen, og endrer vårt forhold til helse, kropp og aldring.

For å forstå de kulturelle forutsetningene for endringene i våre forhold til natur i bred forstand er det behov for forskning om den kulturelle betydningen av langsiktige menneskeskapt endringer kloden gjennomgår, de historiske betingelsene for veivalg knyttet til utnyttelse av naturen, og om de moralske spørsmålene ulike veivalg reiser. Det trengs også mer forskning om de kulturelle forutsetningene for vår håndtering av sykdom, våre oppfatninger av helse og kropp, og våre vurderinger av livskvalitet, verdighet og død. De kulturelle forutsetningene for vårt forhold til både den menneskelige og ikke-menneskelige natur kommer også til syne gjennom religiøse forestillinger og praksiser, og de manifesterer seg i språk og kommunikasjon, ideologier og kunst og andre estetiske uttrykksformer. Det finnes tradisjoner for forskning om mange slike spørsmål, blant annet innenfor forskningsfeltene medisinsk humaniora og miljøets humaniora, og SAMKUL kan være med på å videreutvikle disse.

4.2.2 Teknologi og materielle omgivelser

Vi lever i en tid hvor vi i stor grad erfarer verden gjennom teknologi, hvor teknologien strukturerer våre liv, og løsninger på ulike samfunnsproblemer søkes i teknologi. Den teknologiske utviklingen har skapt store fremskritt og forbedringer, men også nye utfordringer gjennom å gi både muligheter, rammer og begrensninger for menneskelig atferd. Teknologisk utvikling skaper endringer i våre materielle omgivelser, som igjen er med på å prege de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen.

Det er mange utfordringer knyttet til å håndtere resultatene av den teknologiske utviklingen fram til i dag, og til valg i framtidig teknologiutvikling. Dette involverer verdier og normer, makt og avmakt. Det er behov for mer forskning om teknologiens samfunnsrolle knyttet til spørsmål som overvåking og kontroll, blant annet om å avveie personvern mot samfunnssikkerhet og private selskapers tilgang til personinformasjon. Digitalisering og ny medieteknologi setter for eksempel premisser for utviklingen av offentligheten, demokratisk deltakelse og inkludering, for hverdagsliv, samhandling, og sosiale relasjoner.

Det er forskningsbehov knyttet til utviklingen innenfor teknologier som genteknologi, språk-, informasjons- og medieteknologi, moderne eksperimentell biomedisin og nanoteknologi, blant annet når det gjelder ansvarlig og samfunnsmessig robust forskning og innovasjon. Bruk av teknologi i omsorgssektoren reiser nye spørsmål om teknologiens plass i menneskelige relasjoner. Store deler av arbeidslivet er i kontinuerlig endring som følge av tiltakende automatisering med bakgrunn i en omseggripende digitalisering.

Digital humaniora viser i stadig økende grad potensialet i teknologisk orientert humanistisk forskning. Dette forskningsfeltet skaper etterspørsel etter nye «litteracies»/kompetanser, forutsetter tverrfaglige perspektiver og utfordrer tradisjonelle akademiske arbeidsmåter.

Mennesket påvirker materialiteten, vår omgivende natur og landskap, bygninger, infrastruktur og ting. Samtidig legger denne materialiteten rammer for hverdagsliv og sosiale og kulturelle praksiser. Økende materielt forbruk gir miljøproblemer og press på naturressursene. Kompakt byutvikling og vekt på urbanitet har vært dominerende i bærekraftig by- og tettstedsutvikling de siste tiårene. Nye bygg- og samferdselsteknologier medfører fysiske endringer i

menneskers vante omgivelser i byene, press på natur og bygningsarv, men samtidig muligheter for bærekraftig mobilitet, ny hverdagslivsorganisering og nye livsstiler. Offentlige rom utvikles av private og offentlige aktører og stiller nye spørsmål om allmenn tilgjengelighet, inklusjon og eksklusjon. Arkitektur og signalbygg brukes aktivt for å gjøre byene attraktive, samtidig som vektleggingen av urbanitet og tetthet legger nye premisser for utforming av boliger og bomiljøer.

4.2.3 Kunnskap, velferd og mangfold

Kunnskap og kunnskapsinstitusjoner står sentralt i velferdssamfunnets utvikling og i en nytenkning av grunnlaget for økonomi og næringsliv. Nye medieplattformer og digital teknologi skaper endrede betingelser og muligheter for både produksjon, lagring og sirkulasjon av kunnskap. Det åpner for nye kulturelle "arkiv" og alternative kulturelle kanoner. Endrede styringsregimer, blant annet knyttet til målstyring, bunnlinjefokus og rapportering, preger også skole, utdanning og forskning, samt verdsettinger og oppfatninger av forskningens og utdanningens rolle i samfunnet. Det er viktig med en utvidet forståelse av de kulturelle forutsetningene for utviklingen av kunnskapssamfunnet, for skolens rolle og for forholdet mellom danning og utdanning.

Kunnskap utvikles i interaksjon med kulturelle, sosiale, materielle, politiske og økonomiske forhold, og er selv en sentral drivkraft i og forutsetning for samfunnsutviklingen. Kritiske studier av kunnskapsregimer og -hegemonier på ulike fag og samfunnsområder er derfor sentrale forskningsfelt for SAMKUL. Et eksempel er økonomifaget som sentral modell og premissleverandør for samfunnsmessig styring og måloppnåelse.

Samfunnet blir stadig mer mangfoldig, med hensyn til verdier, religion, språklige og sosiale samhandlingsformer, offentligheter, økonomiske ressurser og demografi. Det er behov for oppdatert kunnskap om ulike sider ved denne utviklingen, blant annet om kulturelle forutsetninger for radikaliserings og ekstremisme og om hvordan samfunnsmessig sikkerhet og risiko håndteres. Likedan er forutsetningene for demokratiet og samfunnsdeltakelse også et viktig område for SAMKUL, eksempelvis hvordan religion, etikk, normer, medier og kommunikasjonsformer virker inn på forståelsene av demokrati, politikk og samfunn.

Velferdssamfunnets – og velferdsstatens – sosiale og økonomiske bærekraft er til diskusjon, blant annet i lys av innvandring og en økende andel eldre i befolkningen – og en begynnende slutt på oljealderen. Den nordiske modellen utfordres av store endringer i arbeids- og næringsliv, sosial ulikhet og økte forskjeller. Det er viktig å forstå konsekvensene av dette og de kulturelle forutsetningene for sosial tilhørighet og deltakelse, inkludering og ekskludering, oppslutning om velferdssamfunnets ordninger og tilliten til hverandre og til samfunnets institusjoner – og de i bred forstand kulturelle forutsetningene for velferdsstaten.

Forholdene i det norske samfunnet er nært knyttet til utviklingen i Europa og andre deler av verden. En global kontekst er relevant å trekke inn også i studiet av de kulturelle forutsetningene for velferdssamfunnets utfordringer.

5. Strukturelle prioriteringer

På bakgrunn av målsettingene og de prioriterte forskningsområdene, vil programstyret legge følgende strukturelle prioriteringer til grunn for programmets virksomhet:

5.1 Grunnleggende forskning – og samfunnsrelevans

SAMKUL-programmet skal utvikle grunnleggende kunnskap av høy kvalitet gjennom å utforske de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen. SAMKUL skal være samfunnsrelevant i den forstand at de forståelsene, fortolkningene og forklaringene som framskaffes vil være fruktbare og nyttige for samfunns- og politikkutvikling, så vel som for det offentlige ordskiftet om ulike veivalg.

Det er ikke noe tydelig skille mellom grunnleggende forskning og anvendt, handlingsrettet forskning. Programstyret ser ingen motsetning mellom SAMKULs langsiktige innretning og prioritering av forskning av høy kvalitet på den ene siden, og målene om å være relevant og nyttig for beslutningstakere, politikkutviklere, andre interessenter og offentlig debatt. Dette forstås som komplementært og noe som understøtter høy kvalitet i forskningen. SAMKUL henvender seg derfor til alle forskningssektorer og -miljøer – ikke bare til universitetene, hvor humaniora har sin hovedbase.

Ambisjonen om i større grad å trekke humanister og andre kulturforskere med i utfordringsdrevet forskning på nye og gamle temaområder, samt oppmuntringen av fler- og tverrfaglighet i SAMKUL-forskningen, tilsier at programmet vil prioritere forskning

- som har fornyende teoretiske og metodiske perspektiver
- som kan vise til godt integrerte prosjekter
- som har klart definert forskningsledelse og har tilhold i solide fagmiljøer

Fagutvikling

Programmets innretning vil bety gode muligheter for særlig å styrke og utvikle humanistisk forskning, i tillegg til samfunnsvitenskap. SAMKULs profil og tematiske rammer innebærer at forskningsmiljøene må spørre seg hvordan deres kompetanse kan rettes inn mot å belyse de samfunnsutfordringer som programmet ønsker ny viten om. I tillegg vil SAMKUL bidra til arbeidet med å styrke integreringen av humaniora og samfunnsvitenskap i forskning på nasjonalt prioriterte områder: Her har fagområder som naturvitenskap, medisin, teknologi og økonomi og annen kvantitativ samfunnsforskning nærmest vært enerådende. Humanister og andre må i større grad enn tidligere orientere seg mot tematiske satsinger i Forskningsrådet, alene og ikke minst i samarbeid med andre fag, noe som også Humaniorameldingen etterspør.

Brukermedvirkning

Brukermedvirkning er generelt ikke et krav i prosjektene. Samtidig oppfordres forskerne til tidlig å identifisere målgrupper for kommunikasjon og formidling, og brukere og interessenter kan og bør inkluderes – alt etter hva prosjektet handler om og hvordan det organiseres.

5.2. Kommunikasjon, formidling og møteplasser

Det er en utfordring for programmet at det ikke er ett departement eller én samfunnssektor som har ansvar for, eller har eierskap til, SAMKUL-forskningen som sådan. Forskning om kulturelle forutsetninger angår mange samfunnsområder og temaer, noe som gjør aktiv og målrettet kommunikasjon av forskningen og dens perspektiver og resultater også til

forvaltningen og offentlige myndigheter til en svært viktig oppgave. Det er forskerne og forskningsinstitusjonene som har hovedansvaret for å kommunisere og formidle fra forskningen, til fagmiljøer, til brukere av forskning og til allmenheten. Kreative, ambisiøse og konkrete planer for formidling vil derfor være et av kriteriene i utvelgelsen av prosjekter.

SAMKUL vil legge til rette for at forskerne kan utvikle møteplasser og annen kommunikasjon mellom forskere fra ulike fagområder og mellom forskere, brukere og interessenter utenfor akademia, som politiske myndigheter og departementer, interesseorganisasjoner, arbeids- og næringsliv, medier og sivilsamfunn. Kommunikasjon til forvaltning og beslutningstakere er viktig for å bidra til et bredere kunnskapsgrunnlag for politiske veivalg. En slik ambisjon vil kunne tilsi et tettere samarbeid mellom SAMKUL og andre satsinger i Forskningsrådet, også i formidlingen. Samfunnsutfordringene – og forskningen – krysser etablerte skiller mellom fag, forskningsfelt og programmer. Å tenke portefølje og relevans og ikke programmer, vil kunne styrke kunnskapsbasen for offentlig debatt og politikktutforming.

SAMKUL vil bidra med ressurser til prosjektene slik at de både kan oppfylle kravene til økt (internasjonal) vitenskapelig publisering og til kommunikasjon og formidling av forskningsresultater og -prosess til brukere og allmennhet. I dette ligger også, avhengig av tema og innretning i prosjektene, at forholdet mellom forskning og formidling ikke alltid må sees atskilt eller som to stadier etter hverandre.

5.2.1 Spredning av SAMKUL-forskningen

Vitenskapelig publisering

Artikler i vitenskapelige tidsskrifter og andre utgivelser på velrenommerte akademiske forlag vil være de viktigste vitenskapelige publiseringsformene. Dette sikrer og utvikler vitenskapelig kvalitet og setter norske forskere i kontakt med fagfeller andre steder og på andre områder. Konkrete og realistiske planer for bøker og artikler i ulike vitenskapelige genrer, og på forskjellige språk, vil være et viktig kriterium i utvelgelsen av prosjekter.

Formidling til beslutningstakere, interessenter og allmennhet

SAMKUL handler om grunnleggende kunnskapsutvikling på viktige områder for samfunns- og politikktutvikling i bred forstand, og har mange potensielle brukere og interessenter ut over forskningsmiljøene. De enkelte SAMKUL-prosjektene vil likevel ha bestemte målgrupper og interessenter, og det er avgjørende å målrette forskningskommunikasjonen. Like viktig som å formidle i prosjektenes avslutningsfaser, kan være å samhandle med relevante målgrupper underveis. Som kanal til befolkningen er media og medieoffentligheten viktige brukere av SAMKUL-forskning, blant annet ved å sette et kritisk søkelys på forskningen selv. Skole- og utdanningsfeltet er en annen viktig målgruppe for forskningen om kultur, og det er ønskelig at skolen gis større oppmerksomhet i forskningsmiljøene.

Virkemidler

SAMKULs forskningsprosjekter kan søke om midler til kommunikasjons- og formidlingstiltak som går ut over den formidlingen som er avtalt og som man kan forvente fra prosjektene og vertsinstitusjonene, gitt deres hovedansvar for dette. Programstyret inviterer til kreative, eksperimentelle og ambisiøse tiltak, i samarbeid med akademiske og andre forlag, offentlige institusjoner og forvaltningen, mediekkanaler og -produsenter, organisasjoner, museer, gallerier og andre. Det oppfordres til å bruke sosiale medier og ny teknologi.

SAMKULs [hjemmeside](#) er programstyrets og -administrasjonens viktigste kanal til forskere og forskningsmiljøer, søkere, relevante brukere og offentligheten.

5.3. Støtteformer – i hovedsak forskerprosjekter

Programmets midler vil i hovedsak bidra til ny forskning innenfor programmets prioriterte områder, slik disse er beskrevet ovenfor. I tråd med SAMKUL-forskningens grunnleggende orientering vil programmet i hovedsak bruke sine midler på å finansiere forskerprosjekter. I disse kan rekruttering, både av doktorgrads- og postdoktorstipendiater og andre med kortere forskerkarriere, være viktige elementer, uten at rekruttering er en primæroppgave for programmet. Det er jevnt over tilstrekkelig tilstrømning av rekrutter innenfor SAMKULs "kjernefag". Forskerprosjektene kan ha ulik størrelse og innretning, men avgjørende for utvelgelse vil være høy vitenskapelig kvalitet og samfunnsmessig relevans, slik dette er formulert i de tematiske prioriteringene i programplanen og i de enkelte utlysningene.

Mange av områdene som SAMKUL ønsker å belyse krever både et samarbeid på tvers av gamle fakultetsgrenser og at de primære forskermålgruppene innenfor humaniora og samfunnsvitenskap egner seg til nye problemstillinger og spørsmål. Programmet vil derfor på ulike måter stimulere til møteplasser, nettverk og andre samarbeidsarenaer – og vil også framover lyse ut midler til forskernettverk.

Utforskningen av de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen kan gi et behov for å utvikle nye former for kunnskapsproduksjon. I SAMKULs ambisjoner ligger også å arbeide for å skape nye samarbeidskonstellasjoner og arbeidsformer i forskningen. Dette kan styrke forskningens rolle som kunnskapsleverandør til dagens og morgendagens samfunn.

5.4. Kjønnbalanse, etikk

I søknadsbehandling og prosjektutvelgelse vil SAMKUL legge vekt på en jevn kjønnbalanse blant prosjektledere i den samlede prosjektporteføljen, og – så langt mulig – også blant deltakerne i prosjektene. Hittil er det en viss overvekt av mannlige prosjektledere i programmets forskningsprosjekter.

Også SAMKUL-forskning kan ha utfordringer knyttet til forskningsetikk og til miljøkonsekvenser eller samfunnsansvar. Dette er dels temaer i forskningen selv og forskningsetikk er del av de faglige kvalitetsvurderingene. Prosjektene i SAMKUL må som andre følge NESHS³ forskningsetiske retningslinjer og være bevisst på miljøkonsekvenser.

5.5. Internasjonalisering

De store samfunnsutfordringene gir ulike nasjonale og lokale utslag. Lokalt uttrykte samfunnsutfordringer og -endringer kan tilhøre prosesser av langt større omfang. Likeledes er kultur ikke noe som føyer seg etter nasjonalstatens grenser.

Internasjonalt forskningssamarbeid er sentralt for å øke kvaliteten i norsk forskning og for å sikre at Norge har tilgang til – og bidrar til – internasjonal kunnskapsproduksjon. Store og globale samfunnsutfordringer krever et internasjonalt perspektiv og samarbeid. SAMKUL vil derfor på et generelt grunnlag oppfordre til bruk også av empiri fra andre land, samt komparativ forskning der dette er fruktbart for analysene, og slik bidra til kunnskap om de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen, også i en internasjonal kontekst.

³ Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora.

Både EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, og andre internasjonale samarbeidstiltak som Joint Research Initiatives (JPI/JRI) og ERA-NET, har satsingsområder som er relevante for SAMKUL-forskning. Programmet ønsker å stimulere SAMKUL-prosjekter og andre kulturforskere til å delta på slike arenaer, og vil framover vurdere å fortsette med den seinere tids praksis med å bidra med midler til slik deltakelse.

Blant annet derfor vil programstyret også i kommende periode legge stor vekt på at prosjektene har nært samarbeid med internasjonale forskningsmiljøer og er internasjonalt orienterte. SAMKUL vil oppmuntre forskerne til samarbeid med forskere og forskningsmiljøer også utenfor Norden og Europa, mot Forskningsrådets prioriterte samarbeidsland utenfor EU/EØS, de såkalte BRIKS-landene⁴, samt Japan, USA og Canada.

Virkemidler og tiltak

For å styrke det internasjonale forskningssamarbeidet, vil programmet stille krav til prosjektene om at

- de har utarbeidet konkrete planer for internasjonalt samarbeid
- de har internasjonale samarbeidspartnere og delta i internasjonale nettverk
- doktorgrads- og postdoktorstipendiater gjennomfører et opphold ved en utenlandsk forskningsinstitusjon i prosjektperioden, gjerne også seniorforskere

SAMKUL vil bidra til internasjonalt samarbeid i sine forskningsprosjekter gjennom å videreføre programmets støtteordninger for utenlands- og gjesteforskerstipend, støtte til deltakelse i internasjonale nettverk og internasjonale prosjekter, internasjonal publisering og forsterke SAMKUL-relevante prosjekter som har fått EU-støtte.

⁴ Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika. Norge har inngått avtaler med mange land om bilateralt forskningssamarbeid. Forskningsrådet har flere generelle tiltak og støtteordninger i så måte, blant annet knyttet til mobilitet, jf. nettportalen www.forskningsradet.no/internasjonalt. Her finnes også lenker til informasjon om Horisont 2020 og Forskningsrådets prosjektetableringsstøtte for søknader til dette.

6 Samarbeid med andre programmer

Forskningsrådet er opptatt av hvordan humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver i større grad kan integreres i forskning rettet mot store samfunnsutfordringer. En sentral strategisk oppgave for SAMKUL er å bidra til dette arbeidet gjennom å samarbeide med andre tematiske satsinger.

SAMKUL-relatert forskning bør kunne trekkes inn i flere tematiske programmer, både gjennom konkret kunnskap og ved å problematisere de teknologiske og naturvitenskapelige kunnskapshegemonier. Dette gjelder flere av satsingene i Forskningsrådets Divisjon for energi, miljø og ressurser, Divisjon for samfunn og helse og Divisjon for innovasjon. Ikke minst bør SAMKUL-perspektivene være nyttige innenfor virkemiddelet Store programmer på energi-, ressurs- og teknologiområdene. Evalueringer og porteføljeanalyser har pekt på at særlig humanistiske perspektiver, men også samfunnsvitenskap og tverrfaglighet generelt, i stor grad mangler både i disse programmene og i programmer på områder som velferd, arbeidsliv og migrasjon, helse, utdanning og naturforvaltning. Med tanke på for eksempel holdninger og atferd i natur- og miljøspørsmål, skolen som samfunnsinstitusjon, eller velferdsmodellens verdier og forutsetninger, er dette påfallende – og peker på at programmene, i samarbeid med humanister og andre kulturforskere, har en jobb å gjøre.⁵

Tettere samarbeid

SAMKUL vil samarbeide med andre tematiske programmer, både som perspektiv- og kunnskapsleverandør – og vice versa: Disse programmene vil også kunne tilføre SAMKUL-forskningen nyttig innsikt og tilfang av både empirisk materiale og perspektiver. Dette bør også kunne foregå på prosjektnivå. Et slikt samarbeid vil også kunne bringe SAMKULs perspektiver inn i de prioriterte forskningsområdene i Langtidsplanen for forskning og i Forskningsrådets hovedstrategi. Likeledes vil det kunne bygge opp under endringer i Forskningsrådet, hvor man ønsker å se forskningsområder og -innsats mer helhetlig og rettet mot større tematiske områder, og i mindre grad skjele til enkeltprogrammer.

Et viktig virkemiddel på programnivå for å styrke integreringen av kulturperspektiver i tematiske satsinger, vil være å bidra til samfinansiering av utlysninger av forskningsmidler på tvers av programmer. Her vil et SAMKUL-perspektiv og annen humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning kunne øke bredden i faglige leveranser, heve kvaliteten og styrke relevansen av forskningen. Samtidig er det helt klart – i tråd med humaniorameldingen – at andre programmer må ta hovedansvaret for å utnytte hele den faglige bredden på sine respektive ansvarsområder – med mindre SAMKUL får tilført ekstra midler som nettopp skal brukes til å utvide kunnskapsgrunnlaget på bestemte områder. Et annet tiltak vil kunne være mer aktivt å bruke SAMKUL-programmet (styre, administrasjon og tilknyttede forskere) som kritiske og konstruktive bidragsytere til utviklingen av programmer og satsinger.

⁵ For mer informasjon om Store programmer og andre programmer, se www.forskningsradet.no/programmer for alfabetisk oversikt over alle programmer og deres hjemmesider.

7. Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter

Hvordan måle virkninger og effekter av SAMKUL?

SAMKUL er et program med en bred strategisk målsetting om å støtte forskning om kulturelle forutsetninger som utvider kunnskapsgrunnlaget for å håndtere viktige samfunnsmessige utfordringer.

Innsikter fra langsiktig forskning om kulturelle fenomener gir i liten grad oppskrifter på problemløsning, men bidrar til å håndtere aktuelle utfordringer gjennom for eksempel å klargjøre deres historiske forutsetninger, analysere verdikonflikter, og bringe inn alternative, kritiske perspektiver. *Resultater* av forskningen vises gjennom publikasjoner, fagutvikling og nye samarbeidsformer i forskningen, formidling til ulike interessenter utenfor forskningen og forskjellige former for nedslag i en bredere offentlighet. *Virkningen* av disse forskningsbidragene kan vurderes ut fra hvor synlige de er i fag- og samfunnsdebatter og i hvilken grad forskningen sirkuleres og for eksempel blir trukket inn i grunnlaget for ulike beslutninger. De samfunnsmessige *effektene* av denne bruken er imidlertid indirekte og langsiktige. Dette er noe som SAMKUL-forskningen har til felles med alle andre fagområder, selv om ulike fag og forskningsfelt kan ha forskjellige utfordringer når det gjelder å observere og måle slike gjennomslag. Virkninger og samfunnseffekter er ofte ikke resultat av én type programaktivitet, men snarere heller av en rekke tiltak og ulike forskningsprosjekter i og utenfor Forskningsrådet og konkrete programmer.

Det foregår utviklingsarbeid for å kartlegge og måle forskningens samfunnsbidrag, innenfor ulike tidshorisonter, og SAMKUL vil på ulike vis bidra til kunnskap om dette når det gjelder forskning om kultur. Et eksempel på resultater og virkninger av forskning, delvis på relaterte områder som SAMKUL, er de mange *impact*-beskrivelsene fra forskningsprosjekter som er kommet fram gjennom evalueringene av humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning i 2016 og 2017. Også i SAMKUL vil ulike former for beskrivelser av samfunnsbidrag fra forskningen gi grunnlag for å vurdere programmets måloppnåelse, resultater og virkninger. I slike vurderinger vil programstyret ikke skarpt kunne skille mellom virkninger og samfunnseffekter, selv om man skjematisk opprettholder skillet i modellen på neste side.

SAMKUL finansierer en liten del av norsk humanistisk forskning, og er en av flere aktører som arbeider for å øke innslaget av kulturperspektiver og humaniora i forskning innenfor nasjonale satsingsområder og som kunnskapsgrunnlag for politikkutforming. Et slikt gjennomslag vil kunne måles, men vil vanskelig kunne tilskrives SAMKUL alene.

Evaluering av måloppnåelse i SAMKUL må skje i lys av en kombinasjon av indikatorer basert på kvantitative data og kvalitative vurderinger.

7.1. Forholdet mellom mål og resultater

På neste side viser grafisk sammenhengen mellom programmets ulike mål og – via aktiviteter og tiltak – forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter. En og samme aktivitet i programmet vil kunne bidra til å nå flere delmål – og flere slags resultater og virkninger.

Programlogikkmodellen

Hovedmål	Delmål	Aktiviteter	Resultater	Virkninger	Samfunnseffekter
SAMKUL skal finansiere forskning om de kulturelle forutsetningene for dagens samfunn og samfunnsutvikling. Forskningen skal styrke og utvide kunnskapsgrunnlaget for å gjøre samfunnet bedre rustet til å møte store utfordringer.	SAMKUL skal: Finansiere og utvikle grunnleggende forskning av høy kvalitet innenfor programmets prioriterte områder	SAMKUL skal Lyse ut midler til ny forskning innenfor programmets områder – med fokus på samfunnsutfordringer og -relevans	Økende antall vitenskapelige publikasjoner	Ny kunnskap om kulturelle forutsetninger anvendes i samfunns- og politikktvilling – og påvirker denne.	Forskningen har bidratt til at samfunnet har blitt bedre rustet til å forstå og håndtere store samfunnsmessige utfordringer på områdene Menneske og natur, Teknologi og materielle omgivelser og Kunnskap, velferd og mangfold
	Styrke innslaget av forskning om kultur og primært humanistiske, i tillegg til samfunnsvitenskapelige, perspektiver i nasjonalt prioriterte områder for forskning	Mobilisere humaniora-miljøer: Ved egne og felles utlysninger av forskningsmidler; utlysning av midler til forskningsnettverk; informasjonsarbeid mm.	Flere humanister som deltar i Store programmer og andre tematiske satsinger. Flere prosjekter som er merket kultur i Forskningsrådets portefølje.	Forskning om kulturelle forutsetninger og dimensjoner har en synlig plass i nasjonale, overordnede strategier og planer for forskning	
	Bidra til at særlig humanistiske forskere tar i bruk sine perspektiver utenfor fagenes tradisjonelle gjensidningsområder	Fremme dialog og samarbeid med andre programmer og satsninger for å styrke kulturperspektivene: Delta i felles utlysninger, bidra i programmers planarbeid.	God tematisk fordeling i SAMKUL-porteføljen. Kulturperspektiver omtales i andre programmers utlysninger.	Humanister og andre kulturforskere gjør seg i langt større grad (enn i 2017) gjeldende i tematiske forsknings satsinger og annen utfordringsdekket forskning.	
	Bidra til et bredt kunnskapsgrunnlag for samfunnsmessige veivalg og for å håndtere samfunnsutfordringer	Lyse ut midler til kreativ og eksperimentell formidling – styrke prosjektenevne til forskningskommunikasjon. Vektlegge målgrupper. Promotere SAMKUL-bidrag i årsrapporter o.l. til departementer.	Økt dialog med departementer og andre brukere. Økt innslag av SAMKUL-forskning i Forskningsrådets rapportering til departementene.	Beslutningstakere og andre integrerer kulturelle forutsetninger i analyser av og veivalg i samfunnsutviklingen.	
	Bidra til å utvikle kunnskap om nye former for humanistisk orientert forskning	Arrangere årlig åpen møteplass og intemt programseminar. Vurdere eksterne evaluering av programmet.	Økt dialog med departementer og andre brukere. Økt innslag av SAMKUL-forskning i Forskningsrådets rapportering til departementene.	Tverrfaglighet er normen i forskning om kulturelle forutsetninger.	
	Styrke og støtte internasjonalt orientert forskning og som har utsikt til internasjonalt samarbeid	Legge vekt på internasjonalt samarbeid i utlysninger. Utlyse eksterne utenlands- og gjesteforskers stipend. Forsker relevante EU-prosjekter	Økt bruk av midler til internasjonalt samarbeid, flere stipendier for ut- og innmobilitet.		
	Bidra til at forskningen i størst mulig grad sirkuleres og tas i bruk, innenfor og utenfor akademien		Flere møter mellom ulike fag og fagtradisjoner. Nye kandidater med tverrfaglig profil og på nye områder. Flere tverrfaglige/integrerte prosjekter		
	Søke en god dekning på alle programmets prioriterte forskningsområder		Flere eksperimentelle formidlings tiltak. Økende antall formidlings tiltak og populære vitenskapelige og brukerretnede publikasjoner o.a.		

Indikatorer

Mange indikatorer vil kunne gi et godt bilde av oppnådde resultater. Som antydnet ovenfor vil indikatorene bare mer indirekte kunne si noe om konkret måloppnåelse – men vil ikke desto mindre kunne si noe om man er på rett spor. Viktigste indikatorer vil kunne hentes fra programmets prosjektportefølje og forskning på relaterte områder, herunder:

- Publiserings- og formidlingstiltak
- Internasjonaliseringstiltak
- Faglig kvalitet
- Ekstern interesse (søkere, myndigheter og andre)
- Budsjettutvikling for SAMKUL

- SAMKUL-forskningens allmenne synlighet og bruk av forskningen i offentlige dokumenter, politikktutvikling, forskningsstrategier mm. – dvs. forskningens samfunnsbidrag

Når det gjelder virkninger og samfunnseffekter – altså programmets resultater på lengre sikt og på mer overordnet nivå – vil dette være ytterligere indikativt, og være gjenstand for i hovedsak mer kvalitative vurderinger, basert på disse indikatorene. Utvikling over tid er uansett svært sentralt i vurderingene.

Kilder til informasjon

- SAMKULs søknads- og porteføljestatistikk
 - o Respons og interesse, hvem, tema- og fagfordeling, institusjoner, kjønn mm.
 - o Innvilgelse i utlysningene, fordeling på fag, institusjoner, kjønn, rekruttering mm.
 - o Karakterfordeling (vitenskapelig kvalitet)
 - o Prosjektene fordeling på temaområder
- Prosjektene framdrifts- og sluttrapportering
 - o Dvs. antall vitenskapelige publikasjoner og publikasjoner og tiltak rettet mot målgrupper, brukere og allmennheten; oversikt over rekrutterings- og mobilitetsstipendiater, beskrivelser av funn og ny innsikt ("resultater") mm.
 - o Beskrivelser av prosjektene samfunnsbidrag/impacts, inkludert bruk av forskningen i offentlig forvaltning og politikk
- Forskningsrådets porteføljeanalyser
 - o Utvikling over samlet innsats på kulturområdet; fordeling på fag, institusjon, sektor, hvilke programmer bidrar til kulturperspektivert forskning o.l.
- Budsjetter
 - o Inntekter, utgifter, overføringer
 - o Finansiering fra andre departementer enn KD og KUD
 - o Innslaget av SAMKUL-rapportering til andre departementer enn KD og KUD
- Evalueringer og statistikk fra eksterne, herunder oversikt over forskningens og fagfeltets synlighet og anvendelse

7.2. Annen rapportering og evaluering

Programstyret leverte i 2015 en rapport⁶ over programmets virksomhet fra starten i 2011. Som ledd i en jevn overvåking av programmets arbeid, vil programstyret ta sikte på å utarbeide en ny rapport over programmets portefølje og strategiske arbeid ved utløpet av neste programstyreperiode, i 2018.

Med tanke på at SAMKUL er et løpende program, og i 2020 har vart i nærmere ti år, vil mye kunne tale for at programmet da bør evalueres av en ekstern evaluator, langs dimensjoner som for eksempel relevans, formål, kostnadseffektivitet, nytte og bærekraft og impact i fagmiljøer og ellers. Underveis vil det kunne være behov for avgrensede oppsummeringer og vurderinger av innsatsen på konkrete målområder. Omfanget av ekstern evaluering, egevalueringer, porteføljeanalyser og annen rapportering må likevel avpasses programmets størrelse og nytten av slike oppsummeringer. Det er Divisjonsstyret for vitenskap som evt. beslutter ekstern evaluering av SAMKUL-programmet.

⁶ [Programmets midtveisrapport 2011-august 2015](#). Programperioden var opprinnelig satt til 2020, og det første programstyret var oppnevnt ut 2015 – derfor tittelen "midtveisrapport".

8. Ressurser og budsjett

Som Forskningsrådsprogram har SAMKUL et mellomstort budsjett. Fra 10-15 mill. kr pr. år i de første par årene, er inntektene i 2017 på 52,5 mill. kr. Av dette er til sammen 6,8 mill. kr øremerket særlige satsinger som er lagt til SAMKUL:

- 5,3 mill. kr pr år, fra KD og KMD, foreløpig tom. 2021, til forskning om forebygging av antisemittisme og gruppebaserte fordommer i skolen (oppfølging av regjeringens handlingsplan mot antisemittisme)
- 1,55 mill. kr pr år fra KMD til forskning om nasjonale minoriteter

Inntektene, slik programmet er definert i programplanen, er i 2017 på vel 45,6 mill. kr. Det er KD som er hovedfinansierer (40 mill. kr), og midlene bevilges Forskningsrådet over post 53, *Strategiske satsinger*. For programstyret viser dette at SAMKUL blir sett på som et langsiktig grunnleggende program med viktige forskningspolitiske og -strategiske oppgaver. KUD finansierer vel 5,6 mill. kr pr. år (2017), som et ledd i oppfølgingen av departementets brede sektoransvar for forskning på kulturfeltet. Deler av prosjektporteføljen har klar relevans for mange av KUDs politikkområder. Inntektene til "kjerne-SAMKUL" vil øke til ca. 52 mill. kr pr. år fom. 2018, gjennom Forskningsrådets prioritering av SAMKUL innenfor frigjorte KD-midler. Fra 2019 av vil SAMKUL bli ytterligere prioritert med vel 20 mill. kr pr år innenfor KDs post 53-midler. Gitt SAMKUL-forskningens relevans også for andre departementer, er det gjennom dialog med disse en oppgave å arbeide for en bredere finansiering av programmet.

Ett budsjett

Programmets prioriterte temaområder henger sammen, og heller ikke delmålene kan skarpt utskilles fra hverandre. Det er derfor ikke hensiktsmessig å fordele budsjettet mellom temaområdene eller å anslå budsjettinnsats pr. delmål. Av samme grunn vil en eventuell endring av framtidige inntekter i utgangspunktet ikke påvirke fordelingen av innsatsen på de tre temaområdene. Det er sammensetningen av porteføljen, og de vurderinger som blant annet på den bakgrunn gjøres av mål- og resultatoppnåelse, som vil innvirke på prioriteringene mellom temaområdene – og dermed også innsatsen i kroner og øre.

Midler til ulike aktiviteter

I all hovedsak vil programmets midler gå til ny forskning gjennom utlysninger av midler i egen programregi, men ut fra mål og ambisjoner vil midlene bli brukt på flere typer tiltak:

- Ny SAMKUL-forskning gjennom egne utlysninger av forskningsmidler
- Utlysninger av midler til forskernettverk
- Samfinansiering med andre programmer i Forskningsrådet, fellesutlysninger og annet for å styrke humaniora- og kulturperspektiver i utfordringsdrevet forskning
- Støtte til formidlingstiltak i egne prosjekters regi, møteplasser
- Støtte til prosjektenes internasjonalisering og internasjonale samarbeid og deltakelse i internasjonale utlysninger

Minimumsbudsjett

I tråd med retningslinjene for løpende programmer planlegger SAMKUL jevnlig utlysninger i hele bredden av programmet.

SAMKUL er omfattet av svært stor interesse, og selv en utlysning på snaut 70 mill. kr er lite dersom programmet mottar 80-100 søknader. Det er derfor nødvendig å prioritere utlysningene tematisk. Et høyt inntektsnivå vil kunne sikre at mange gode SAMKUL-prosjekter kan realiseres, og ikke minst muliggjøre økt innsats overfor andre programmer, med tanke på styrke innslaget av forskning om kultur i disse.

SAMKUL – viktig del av Forskningsrådets forskningsinnsats på kultur

Som nevnt ovenfor finansierer Forskningsrådet i 2017 snaut 300 mill. kr til forskning som er merket "kultur". SAMKUL står for om lag femten prosent av denne innsatsen og er følgelig en del av en større forskningsinnsats på et bredt kulturområde. Forskningsrådets innsats på kulturområdet er som nevnt et mål om man lykkes i å styrke innslaget av humaniora og annen forskning om kultur i tematiske programmer og annen utfordringsdrevet forskning.

Internasjonalt, særlig innenfor Horisont 2020 og ERC, er det flere finansieringskilder som i noen grad overlapper med SAMKUL. Dyktige forskere og miljøer vil kunne nå opp og få internasjonal finansiering, men slike arenaer vil i lang tid ikke kunne erstatte en nasjonal satsing som SAMKUL.

Langtidsbudsjett

Budsjettet pr desember 2017 viser inntektene til programmet i perioden 2017 til 2021 fordelt på de departementene som pt. finansierer SAMKUL.

Inntekt	Alle verdier vises i 1000					
	Overført inn	LTB2017v1				
	2017	2017	2018	2019	2020	2021
▲ KD Kunnskapsdepartementet	17 348	4 000	10 100	3 650	3 650	3 650
8792406 KD Kap. 285.52	17 348		6 450			
8792408 KD Kap. 226.21		4 000	3 650	3 650	3 650	3 650
▲ KD-SO Kunnskapsdepartementet – sektorovergripende	986	40 000	40 966	67 764	67 764	67 764
8792432 KD Kap. 285.53	986	40 000	40 966	67 764	67 764	67 764
▲ KMD Kommunal- og moderniseringsdepartementet	8 767	2 850	2 810	2 810	2 810	2 810
8790803 KMD Kap. 500.50	3 100	2 850	2 810	2 810	2 810	2 810
8790850 KMD Kap. 500.22	5 667					
▲ KUD Kulturdepartementet	2 615	5 623	5 143	5 143	5 143	5 143
8790501 KUD Kap. 320.52	2 615					
8790505 KUD Kap. 325.52		5 623	5 143	5 143	5 143	5 143
Sum	29 715	52 473	59 019	79 367	79 367	79 367

Mindre reduksjoner i programmets inntekter fra KD kap. 226.21, KUD og KMD i 2018 og framover, sammenliknet med 2017, skyldes at utgifter til programdrift o.l. er trukket ut av bevilgningene. Frigjorte programmidler i Forskningsrådet som flyttes til SAMKUL på 6,45 mill. kr i 2018, overføres til post 53 fom. 2019 – sammen med økte bevilgninger fra denne posten.

9. Styring og organisering

Programmet ligger under porteføljestyret for Velferd, kultur og samfunn. Porteføljestyret har ansvaret for flere programmer og skal bidra til å realisere hele porteføljens investeringsmål og budsjettmål. Det skjer gjennom porteføljeplaner og handlingsplaner basert på porteføljeanalyser. Arbeidet skal gjenspeile føringer fra Styret, bevilgende departementer og andre finansieringskilder.

Porteføljestyret opptrer på vegne av Forskningsrådet og rapporterer til Styret gjennom administrasjonen.

Oversikt og medlemmer i porteføljestyrene finnes her: <https://www.forskningsradet.no/om-forskningsradet/oppgaver-organisering/portefoljestyre/>

Porteføljeadministrasjonen

Porteføljeadministrasjonen arbeider tett mot alle programmene i porteføljen og ivaretar den daglige driften av porteføljen, har administrative funksjoner for porteføljestyret, porteføljen, budsjettmålene, og sørger for at styrets vedtak blir satt ut i livet.